

ŁUKASZ MICHALSKI
Uniwersytet Śląski w Katowicach

W TROSCE O CAŁOŚĆ NAMYSŁU NAD WYCHOWANIEM,
CZYLI REAKTYWACJA EKOLOGII PEDAGOGICZNEJ
(NADANIE PROF. ZW. DR. HAB. KAZIMIERZOWI ZBIGNIEWOWI
KWIECIŃSKIEMU GODNOŚCI DOKTORA HONOROWEGO
UNIwersYTETU ŚLĄSKIEGO W KATOWICACH)

Tak rozumiana [...] ekologia pedagogiczna jest zarazem pedagogiką (pedagogią) moich marzeń: 1) szanującą swoje „korzenie”, tradycje i mocne fundamenty; 2) rozkwitającą wszcz, w głąb i w górę, poszerzającą swoje zakresy na nowe nurty, problemy i inne dyscypliny; 3) wspierającą wybitne talenty młodzieży wyrastającej ponad przeciętność, a zarazem pozwalającą topic patologię środowiskowe¹.

Zbigniew Kwieciński

20 maja 2014 roku w Katowicach odbyła się uroczystość nadania tytułu doktora *honoris causa* Uniwersytetu Śląskiego Profesorowi Kazimierzowi Zbigniewowi Kwiecińskiemu. Tym samym znamienity Doktorant dołączył do grona uhonorowanych przez Uniwersytet Śląski najwyższą godnością akademicką, do którego należą m.in. Wojciech Kilar, Sławomir Mrozek, prof. zw. dr Wincenty Okoń, Tadeusz Różewicz, prof. Jacques Derrida, Ryszard Kapuściński czy prof. Josif Aleksandrowicz Brodski. W wygłoszonej laudacji promotorka w przewodzie doktoratu honorowego, prof. dr hab. Ewa Syrek, podkreślała, iż oto tytuł zostaje nadany „jednemu z najwybitniejszych współczesnych pedagogów, uczonemu o międzynarodowym autorytecie”.

Bez wątplenia Profesor Zbigniew Kwieciński tworzy swoją biografią akademicką rys wyjątkowej kariery naukowej, znaczonej dorobkiem, któremu nie można odmówić „dużej skali, niebywałej dynamiki i licznych dokonań Szanow-

¹ Z. Kwieciński: *Ekologia pedagogiczna. Reaktywacja?* w: Zbigniew Kwieciński: *Doctor Honoris Causa Universitatis Silesiensis*. Oprac. K. Krasoń. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego. Katowice 2014, s. 89.

nego Doktoranta”² – jak wskazywał w recenzji przewodu prof. zw. dr hab. Stanisław Juszczyk, dziekan Wydziału Pedagogiki i Psychologii, którego Rada Wydziałowa wystąpiła do Senatu Uniwersyteckiego o nadanie stopnia Profesorowi Zbigniewowi Kwiecińskiemu. Prof. zw. dr hab. Tomasz Szkudlarek w swojej recenzji kładł akcent na to, iż m.in. z wspomnianego dorobku wyrasta tkany postawą społeczną akademicki autorytet o tyle jeszcze wyjątkowy, że budowany „na splocie kilku cech, które same w sobie zdają się należeć do odmiennych stylów”³. Pełnym uzasadnieniem najwyższego uznania dla dokonań Profesora Kwiecińskiego jest – jak wskazuje trzeci recenzent, prof. zw. dr hab. Mirosław J. Szymański – „dorobek z zakresu kształcenia i doskonalenia kadr naukowych wszystkich szczebli, gdyż wielu znaczących dziś pedagogów i socjologów w naszym kraju, profesorów, doktorów habilitowanych i doktorów traktuje Profesora Zbigniewa Kwiecińskiego jako swego Mistrza”⁴. Ponadto znaczenie tych dokonań znamionuje także charakter przypisywanych ich autorowi określeń – od twórcy „grupy toruńskiej” przez konstruktora **szkoły** w pedagogice i naukach pokrewnych, aż po inicjatora **przełomu** w tychże naukach (o przełomie ekologicznym słów kilka w dalszej części).

Jest być może i tak, że „moda” na interdyscyplinarność (a może pojawiające się sytuacje jej markowania czy też karykaturalne realizacje) zaciera będącą sednem naukowej postawy gotowość podjęcia koniecznego wysiłku rozpatrywania badań w perspektywie szerszej, stawiającej wzmożone wymagania poznawcze. Podejmując taką strategię, dochodzi się bowiem nie tylko do konieczności opanowania merytorycznego dorobku dyscyplin, które w swój namysł należy włączyć, ale także ich „słownika”, metodologicznego oprzyrządowania, co wywołuje także konieczność powrotu do wiedzy pierwszej, czasem przyjęcia roli adepta. Recenzje w przewodzie doktoratu honorowego Profesora Kwiecińskiego akcentują w szczególny sposób, iż Profesor Zbigniew Kwieciński nieustannie daje wyraz troski o standardy przekraczania dyscyplinarnych ograniczeń badawczych. Także w dedykowanej na wspomnianą uroczystość laudacji prof. dr hab. Ewa Syrek uwydatniła ów akcent, określając twórczość naukową Doktoranta następująco: „Ma ona charakter interdyscyplinarny, stanowi także nowoczesny model kultury intelektualnej wymagający określenia takich metawartości poznawczych, które mają wyjątkowe znaczenie dla umacniania demokracji dyskusyjnej oraz podnoszenia integracji na fundamentach wartości kulturowych”⁵.

Powyższa ocena odnalazła swoje uzasadnienie także w samym wykładzie okolicznościowym, który w czasie uroczystości w sali koncertowej Akademii

² S. Juszczyk: *Sententia*, [w:] *Zbigniew Kwieciński: Doctor Honoris Causa Universitatis Silesiensis*. Oprac. K. Krasoń. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego. Katowice 2014, s. 62.

³ T. Szkudlarek: *Sententia*, [w:] *Zbigniew Kwieciński: Doctor Honoris Causa Universitatis Silesiensis*. Oprac. K. Krasoń. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego. Katowice 2014, s. 41.

⁴ M.J. Szymański: *Sententia*, [w:] *Zbigniew Kwieciński: Doctor Honoris Causa Universitatis Silesiensis*. Oprac. K. Krasoń. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego. Katowice 2014, s. 58.

⁵ E. Syrek: *Laudatio*, [w:] *Zbigniew Kwieciński: Doctor Honoris Causa Universitatis Silesiensis*. Oprac. K. Krasoń. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego. Katowice 2014, s. 27–28.

Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Katowicach, prof. zw. dr hab. Zbigniew Kwieciński wygłosił. Niech więc niniejsze przywołanie okoliczności nadania godności doktora honoris causa znamienitemu Profesorowi będzie wyznaczane także dbałością o to, by w mnogości słów podziękowań, gratulacji, reminiscencji czy wygłaszanych zwyczajowych formuł ceremonii nie zginął głos samego Doktoranta. Swojemu głównemu wystąpieniu Profesor nadał formę „znacznego” – jak sam zaznacza – skrótu, którego pełny tekst został zamieszczony w wydanej z okazji uroczystości publikacji w opracowaniu naukowym prof. UŚ dr hab. Katarzyny Krasoń⁶. Samo wystąpienie nosiło znamienny tytuł: *Ekologia pedagogiczna. Reaktywacja?*

Od razu, dla porządkowego osadzenia tytułowej kategorii, przytoczmy fragment wspomnianego wykładu: „Ekologia pedagogiczna to studia i badania nad całością relacji wychowawczych w środowisku życia jednostek, przy czym »środowisko życia« to zarówno ‘świat przeżywany’ przez jednostkę, jako procesy i relacje, jak i obiektywne ‘otoczenie’, czyli warunki życia jednostki. Drugą stroną poznawczego, analitycznego i diagnostycznego uprawiania ekologii pedagogicznej jest stosowanie tak uzyskiwanej wiedzy o procesach i warunkach wychowania w środowisku (ekologia wychowania) do projektowania i realizowania w nim takich celowych zmian, które aktywizują i wzmacniają pozytywne procesy wychowawcze na rzecz rozkwitu możliwości rozwojowych jednostki i wyrastania przez nią ponad przeciętne poziomy świadomości i twórczości (ekologia wychowawcza)”⁷. W tym kontekście szczególnie zajmujące jest to, że uruchomienie namysłu nad pedagogiką ekologiczną dokonuje się aktualnie – jak zaznacza w tytule swojego wystąpienia sam Kwieciński – po raz drugi. Oto mamy więc do czynienia z reaktywacją wysiłku badawczego w trybie łączącym synergicznie trzy porządki czasowe, kilka pokoleń badaczy. „Pierwszy projekt wieloletnich, zespołowych i wielodyscyplinowych (kompleksowych) badań – wyznaje Zbigniew Kwieciński, odnosząc się do początków swojej koncepcji – przedstawiłem na I Seminarium Ekologii Pedagogicznej w UMK w Toruniu w kwietniu 1967 roku. W przypomnieniu tego zdarzenia pomogła mi dyskusja z Lechem Witkowskim nad jego książką o kompletnej pedagogice ekologicznej Heleny Radlińskiej”⁸. Dalej czytamy: „Jakie były (i nadal mogą być) inspiracje do uprawiania ekologii pedagogicznej i pedagogiki ekologicznej? Płynęły one z prac H. Radlińskiej, przede wszystkim z książki jej seminarium *Spoleczne przyczyny powodzeń i niepowodzeń szkolnych* (1937), która dla mnie była prze-

⁶ Z. Kwieciński: *Ekologia pedagogiczna. Reaktywacja?* [w:] Zbigniew Kwieciński: *Doctor Honoris Causa Universitatis Silesiensis*. Oprac. K. Krasoń. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego. Katowice 2014, s. 80.

⁷ Tamże, s. 80.

⁸ Tamże, s. 80; por. L. Witkowski: *Niewidzialne środowisko. Pedagogika kompletna Heleny Radlińskiej jako krytyczna ekologia umysłu, idei i wychowania. O miejscu pedagogiki w przelocie między dwiema światami w humanistyce*. Oficyna Wydawnicza „Impuls”. Kraków 2014.

łomową studencką lekturą o kształtowaniu świadomości pedagogicznej”⁹. Dochodzi tutaj zatem do niezwykłego splotu przypomnień: Helena Radlińska, której **postać** czyta w swoim dziele Lech Witkowski, „wysyła” wyzyskującego jej dorobek dla myśli humanistycznej autora ku koncepcji pedagogiki ekologicznej Zbigniewa Kwiecińskiego, który sam tą niejako okrężną drogą zyskuje impuls dla powrotu do własnych rozważań sprzed niespełna pięciu dekad. Ta niezwykłość ścieżek myśli jest jednocześnie przykładem możliwości, jakie otwarcie się na tradycję myśli pedagogicznej – więcej: humanistycznej – przed badaczem rozpościera. Szczególnym zyskiem z wystąpienia Kwiecińskiego był trudny do ogarnięcia horyzont odniesień, w których doktor honorowy Uniwersytetu Śląskiego odnajduje wsparcie czy też realizację ekologii pedagogicznej. Jak bowiem przystało na skróty: wykład Profesora Kwiecińskiego w doborze kontekstów biegł na przełaj, więc z szansą na zobaczenia panoramy, która nie jest możliwa do dostrzeżenia w czasie podróży ubitym duktem.

Paragraf 16. *Statutu Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach* odnoszący się do charakteru i znaczenia aktu promocji doktora honoris causa zawiera opis następujący: „Tytuł ten nadawany jest uchwałą senatu osobom szczególnie zasłużonym dla rozwoju nauki, kultury i sztuki albo innych dziedzin życia społecznego na wniosek rady wydziału, uprawnionego do nadawania stopnia naukowego doktora habilitowanego”. Kapitał zatem, z którego wyrasta to zawsze wielkie święto samego uniwersytetu, stanowiłoby – prócz tradycji – konieczne współwystąpienie postawy i dokonań osobistych doktoranta z inicjatywą środowiska, które takowe zasługi jest w stanie dostrzec, rozpoznać ich wysoką wartość i w świecie nie tylko akademickim w duchu promocji głosić, także w kontekście upamiętnienia dla przyszłych pokoleń.

⁹ Z. Kwieciński: *Ekologia pedagogiczna. Reaktywacja?* [w:] Zbigniew Kwieciński: *Doctor Honoris Causa Universitatis Silesiensis*. Oprac. K. Krasoń. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego. Katowice 2014, s. 81.